

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

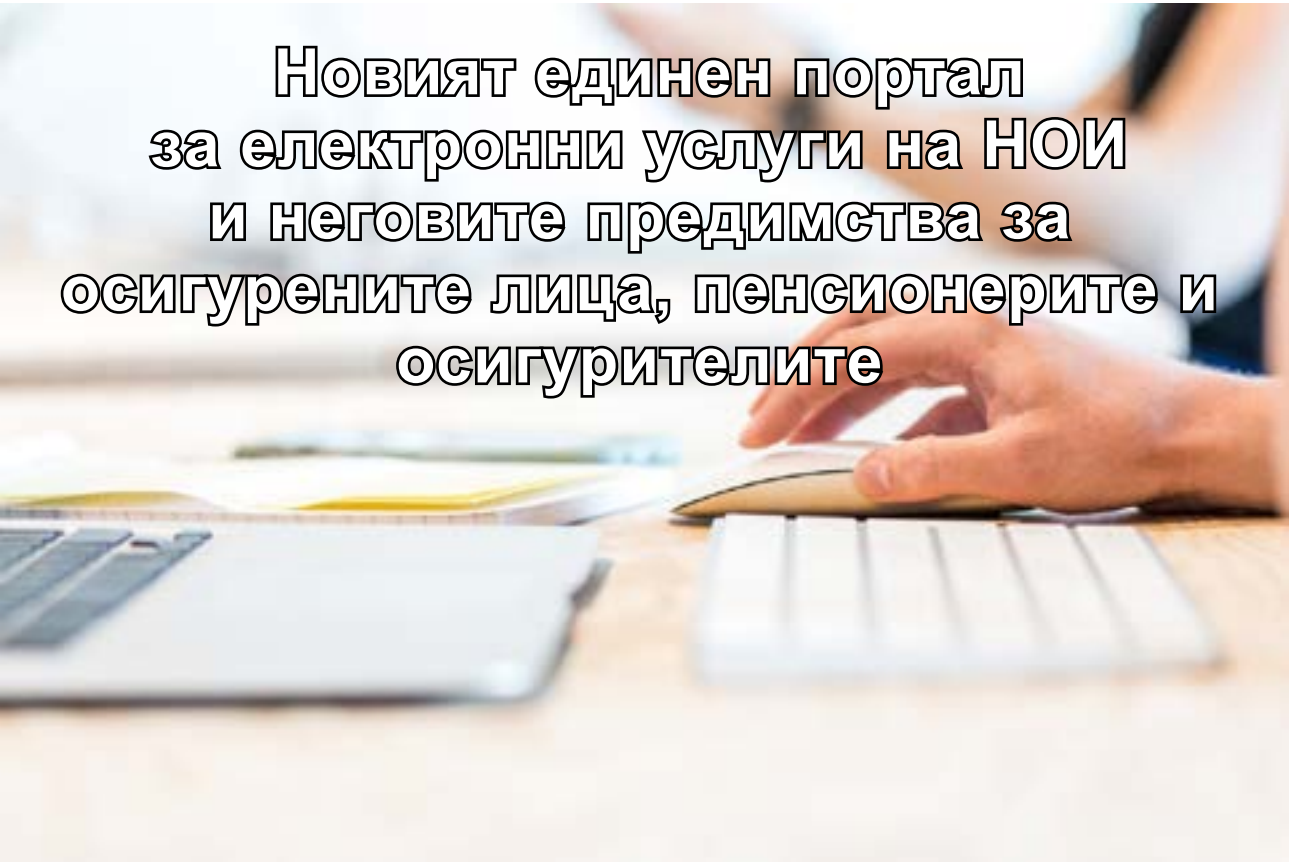
ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

ГОДИНА XXIV, Брой 1, 2024

web: www.nssi.bg

Съдържание

Новият единен портал за електронни услуги на НОИ и неговите предимства за осигурените лица, пенсионерите и осигурителите.....	3
Новите пенсионери през 2023 г. – повече отпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст с непълнен стаж и за инвалидност поради общо заболяване, намаляват отпуснатите наследствени пенсии	9
Обезщетения за безработица след работа в чужбина – правила и изключения.....	14
Със 127 повече са трудовите злополуки през 2023 г., общият им брой надминава 2700.....	19
Иновациите и технологиите в социалните институции са безполезни, ако не служат на хората.....	22

Новият единен портал за електронни услуги на НОИ и неговите предимства за осигурените лица, пенсионерите и осигурителите

Националният осигурителен институт (НОИ) е една от водещите администрации, предоставяща широк набор от електронни административни и справочни услуги, насочени към нуждите на потребителите.

Предоставянето на висококачествени административни услуги и нарастването на потребителската удовлетвореност е основна стратегическа цел на НОИ. Изпълнението ѝ се постига чрез оперативно управление на услугите в центровете за административно обслужване и непрекъснато разширяване на обхвата и достъпността на електронните и справочните услуги с оглед постигане на максимална удовлетвореност на потребителите.

На 12 март 2024 г. НОИ предостави на потребителите достъп до новия си [Единен портал за електронни услуги \(ЕПЕУ\)](#), разработен и надграден по проект BG05SFOP001-1.008-0001 „Развитие и въвеждане на Институционалната архитектура на НОИ за приоритетни процеси, свързани с пенсиите, и предоставяне на електронни административни услуги” и проект BG05SFOP001-1.020-0001 „Развитие и въвеждане на Архитектурата на НОИ за процесите, свързани с парични обезщетения, помощи и гарантирани вземания”, финансирани от Оперативна програма „Добро управление“.

ЕПЕУ консолидира всички съществуващи в НОИ платформи и уеб-приложения за предоставяне на административни и справочни услуги за парични обезщетения, помощи, пенсии и гарантирани вземания и е интегриран с централизираните системи е-Автентикация и Система за сигурно електронно връчване, поддържани от Министерството на електронното управление.

ЕПЕУ осигурява единна входна точка за достъп чрез използване на следните средства за електронна идентификация – персонален идентификационен код (ПИК) на НОИ, ПИК на НАП и всички видове квалифицирани електронни подписи (КЕП), издадени от доставчици на удостоверителни услуги в България. Порталът предоставя възможност за заявяване на електронни услуги от осигурени/самоосигуряващи се лица и осигурители, организирани в пълен Каталог на услугите, както и достъп в режим 24/7 до агрегираната информация в единните осигурителни досиета на всяко осигурено/самоосигуряващо се лице, всеки осигурител, в това число получаващите обезщетения

и пенсии лица.

ЕПЕУ е достъпен от секцията „Е-услуги и справки“ на интернет страницата на НОИ, като се предвижда впоследствие напълно да я замени.

Достъпът до функционалностите на ЕПЕУ се определя от качествата, които потребителят притежава (осигурено лице, самоосигуряващо се лице, осигурител), както и от това дали същият се е идентифицирал пред системата.

За улеснение на клиентите на НОИ е публикувано Ръководство на потребителя за работа с ЕПЕУ, чиято цел е да подпомага лицата в работата им с Единния портал за електронни услуги на НОИ. В ръководството са включени детайлни насоки за работа с основните функционалности на приложението, които са: заявяване на електронни услуги чрез ЕПЕУ, свързани с пенсионното производство, както и с паричните обезщетения, помощи и гарантирани вземания; достъп до електронно осигурително досие, включващо електронно осигурително досие за пенсия, електронно социалноосигурително досие за осигурени и самоосигуряващи се лица и електронно социалноосигурително досие за осигурители; подаване на данни – достъп до програмни продукти на НОИ.

Всеки потребител, избрал да ползва ЕПЕУ без да се идентифицира през централизираната система е-Автентикация, има достъп до следните функционалности:

- **Каталог на услугите** – пълен списък на електронните административни и други услуги на НОИ и информация за тях;
- **Подаване на данни** – списък с компоненти, които водят до съществуващи портали за електронен обмен на документи и данни с НОИ;
- **Вход** – вход към ЕПЕУ.

Потребителите, идентифицирали се успешно през централизираната система е-Автентикация, имат достъп до следните функционалности:

- **Каталог на услугите** – с възможност за Заявяване на услуга;
- **Моите услуги** – предоставя възможност на потребителя да прегледа заявените от него услуги в качеството му на заявител, законен представител, лице, представляващо осигурителя, или упълномощено лице, статусът на заявените услуги, както и да предприеме последващи действия, свързани с корекция на подаденото заявление или деклариране на промяна в заявените обстоятелства;
- **Електронно осигурително досие** с три тематични части:
  - » Електронно осигурително досие (ЕОД) за пенсия,
  - » Електронно социалноосигурително досие (ЕСОД) за осигурени и самоосигуряващи се лица,
  - » Електронно социалноосигурително досие за осигурители;
- **Подаване на данни** - списък с компоненти, които водят до съществуващи портали за електронен обмен на документи и данни с НОИ;
- **Моят профил.**

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ
Единен портал за електронни услуги

0700 14 802
02 902 0506

Каталог на услугите

Електронно осигурително досие

Подаване на данни

Вход

Каталог на услугите

Търсене

Корекция на подадено заявление / Деклариране на промяна в обстоятелствата

Всички услуги

Административни услуги

Услуги и справки със свободен достъп

Електронно осигурително досие за пенсия

Електронното осигурително досие за пенсия включва основните източници на електронна информация, необходими в процеса по отпускане и изплащане на пенсиите. Информацията се изтегля от съществуващата информационна система на НОИ, от оригиналните източници на данни и регистри, обработена и концентрирана в съответните справки.

В ЕОД за пенсия по нов, съвременен начин са представени някои от съществуващите и към момента на интернет страницата на института справки за осигурените лица във връзка с пенсионните им права (за осигурителен стаж и доход) и справки в услуга на пенсионерите (за издадени пенсионни разпореждания за актуално състояние на изплащаните пенсии и добавки). Справките от ЕОД за пенсия са обогатени с допълнителни данни, които осигурените лица с български стаж могат да разглеждат, избирайки по-широк набор от възможности. Съществуват и изцяло нови справки с данни за: осигурителни периоди, осигурителен доход и внесени вноски за самоосигуряващи се лица; стаж и осигуряване в други държави; осигурителен стаж и доход по данни от осигурителния архив към НОИ; дата на извършена промяна на осигуряването от универсален пенсионен фонд (УПФ) и професионален пенсионен фонд (ППФ) в държавното обществено осигуряване (ДОО) и дата на възобновяване на осигуряването от ДОО в УПФ във връзка с допълнителното задължително пенсионно осигуряване; изплатени пенсии, добавки, пенсионни записи и др.

Всеки гражданин (след съответната автентикация) може да достъпи своето ЕОД за пенсия, съдържащо неговите лични данни като осигурено лице и/или като пенсионер. Всяко лице, което има положен осигурителен стаж след 31 декември 1996 г. може да разгледа наличната за него осигурителна информация. Всеки пенсионер има възможност да се запознае в детайли с данните, въз основа на които е отпусната пенсията му и е изчислен нейният размер.

При избор на Електронното осигурително досие за пенсия се визуализират раздели във вертикално меню, съдържащи информация за: Лични данни; Осигурителен стаж и доход; Допълнително задължително пенсионно осигуряване; Отпуснати пенсии; Постановени разпореждания; Изплатени пенсии и добавки; Прехвърлени средства между пенсионни системи; Прогнозен размер на пенсията.

Група на услуги	Име на услуга
Пенсии	Издаване на удостоверение обр. УП-19 за месечен размер на пенсия (и добавки) и за определен период
Пенсии	Издаване на удостоверение за преизчисляване на изчисленията - БГ-ИЗР 1
Пенсии	Издаване на разпореждане за отпускане на пенсия за старост във връзка с (европейските) ретранзити в
Пенсии	Издаване на разпореждане за преместване или изпреживане на изплатата за трудово (Поддаване на дела
Пенсии	Издаване на удостоверение обр. УП-21 за зачетен осигурителен стаж
Пенсии	Издаване на удостоверение обр. УП-2А, че лицето не е пенсионер

В раздел „Лични данни“ се визуализират името на лицето, неговият ЕГН или друг идентификатор, съществуващата адресна и друга контактна информация, както и допълнителна информация за номер на разплащателна сметка към банка или друг доставчик на платежна услуга, заявена във връзка с извършвани плащания от НОИ.

В раздел „Осигурителен стаж и доход“ може да се извършват справки за:

- осигурителен статус по подадени декларации;
- осигурителни периоди и осигурителен доход по подадени данни за осигурени лица и съответно за внесените вноски за самоосигуряващото се лице;
- данни за стаж и осигуряване за пенсия в други държави;
- данни за стаж и осигуряване в други държави;
- данни за осигурителен стаж и доход от осигурителния архив към НОИ;
- справка за зачетен осигурителен стаж за пенсия към текущата дата на извършване на справка.

Справката за осигурителния статус по подадени декларации показва в максимално синтезиран вид осигурителния статус на лицето по месеци за годините след 1996 г., за които за лицето има подадени данни за осигуряване - с отбелязване на оцветен в зелено знак „V“ за ДА или оцветен в червено знак „X“ за НЕ.

Справките в разделите за осигурителни периоди и осигурителен доход по подадени данни за осигурени лица и съответно - за внесените вноски за самоосигуряващо се лице, се извеждат на екрана след задаване на месец и година (или само на година - за самоосигуряващото се лице) за начало и за край на търсения период.

При наличие за съответното лице на данни за стаж и осигуряване в други държави, както и за отпусната пенсия, те се визуализират след избор на съответните справки от менюто.

При издадени за лицето документи от осигурителния архив към НОИ, съответните удостоверения по образец УП-13, УП-14 и/или УП-15 се извеждат на екрана след избор на съответната справка.

Когато на лицето е зачетен осигурителен стаж по повод отпускане на пенсия за трудова дейност, същият се визуализира в справката за зачетен осигурителен стаж за пенсия към текущата дата, по периоди на зачитане, вид на документа, продължителност на стажа и категория на труда.

В раздел **„Допълнително задължително пенсионно осигуряване“** може да се направи справка за датите на промяна на осигуряването или за възобновяване на участието в УПФ, както и за еднократна промяна на осигуряването от ППФ към ДОО. Справката съдържа информация в случай, че има подадени от лицето съответни заявления.

В раздел **„Отпуснати пенсии“** се извежда актуална справка за пенсионера, която съдържа информация за отпуснатата на лицето пенсия: вид на пенсията, дата на отпускане и размер. Когато лицето има отпусната пенсия от друга държава, чрез избор на справката за пенсии, отпуснати от други държави, се визуализира историята на разпорежданията за пенсии: държава, вид и размер на пенсията.

Справката в раздел **„Постановени разпореждания“** извежда на екран издадените след 2004 г. разпореждания за лицето във връзка с отпускането на неговата пенсия, както и по повод нейните осъвременявания, преизчисления, индексации и други изменения, спиране или прекратяване. Важно е да се отбележи, че запознаването с разпореждането чрез тази електронна услуга има само информативен характер и не носи правните последици от връчването на индивидуалния административен акт на пенсионера.

Избирайки раздела **„Изплатени пенсии и добавки“**, всяко лице може да извърши справка за размера на изплатената му пенсия или добавка, допълнителни суми, пенсионни записи и направени удръжки (до 36 месеца назад), след посочване на конкретния период. Такава справка се генерира за пенсиите, изплатени в Република България, в Република Турция, за българските пенсии, изплатени в чужбина, и за чуждите пенсии от Русия/Украйна/Молдова, изплатени чрез НОИ на лица с пребиваване в България.

Когато за конкретно лице са налични данни за прехвърляне на средства между българската пенсионна схема и пенсионна схема на ЕС, на Европейска централна банка или на Европейска инвестиционна банка, тази информация може да се изведе чрез избор на справки в раздел **„Прехвърлени средства между пенсионни схеми“**.

Предоставен е достъп и до широко използваната от бъдещите пенсионери електронна услуга **„Прогнозен размер на пенсия“**. Чрез нея е дадена възможност на лицата, на които не е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст, да изчислят прогнозен индивидуален коефициент и прогнозен размер на пенсия. Използва се информацията за осигурителен стаж и доход, подавана след 31.12.1996 г. от осигурителите/самоосигуряващите се лица, която се съдържа в информационната база на НОИ, както и въведената от- ползвателя на електронната услуга информация за осигурителен стаж за периоди преди 01.01.1997 г. За лицата, родени след 31.12.1959 г., се изчислява прогнозен индивидуален коефициент и прогнозна пенсия по два начина: в пълен размер, без намаление на осигурителния доход - когато лицето е променило осигуряването си по чл. 46 от КСО или средствата му от УПФ са прехвърлени във фонд „Пенсии“ на ДОО, както и в намален размер, с намаление на осигурителния доход за месеците с осигуряване в УПФ – за лицата, които не са променили осигуряването си.

Електронно социалноосигурително досие за осигурени и самоосигуряващи се лица

Електронното социалноосигурително досие за осигурени и самоосигуряващи се лица консолидира наличната информация в НОИ за идентифицираното физическо лице, организирана в следните раздели:

- **„Лични данни“** съдържа имена, адресна информация, пощенски адрес за кореспонденция, телефон, електронен адрес, профил в Системата за сигурно електронно връчване, актуални платежни сметки за краткосрочни плащания;
- **„Осигурителен стаж и доход“** съдържа информация от Регистъра на осигурените лица и данни за осигурителен стаж и доход на самоосигуряващите се лица;
- **„Трудови договори“** съдържа актуални данни за трудовите договори, дата на сключване/прекратяване, длъжност, срок на договора, основание за сключване/прекратяване;

- **„Болнични листове“** съдържа информация от Електронния регистър на болничните листове и решенията по обжалването им;
- **„Професионални болести“** съдържа данни за вх. № и дата на бързото известие, териториалното поделение (ТП), в което е получено, код и наименование, № и дата на протокола за проучване на професионалната болест, статус;
- **„Трудови злополуки“** съдържа данни за датата на регистриране на трудова злополука, дата на злополуката, ТП на НОИ, в която е декларирана, № на разпореждане, № на решение, статус приета/ не е приета;
- **„Обезщетения при болест, трудоустрояване и майчинство“** съдържа данни за приетите в НОИ документи, вид на поисканите обезщетения, период и данни за изплатените обезщетения;
- **„Парични помощи“** съдържа данни за поисканите от лицето парична помощ за профилактика и рехабилитация по програма на НОИ, парична помощ поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване и парична помощ при смърт на осигурено лице;
- **„Регистрация в АЗ“** съдържа данни за регистрации на лицето като търсещо работа безработно лице в регистъра на Агенцията по заетостта;
- **„Обезщетения за безработица“** съдържа данни за вх. № и дата на заявлението, ТП, в което е подадено, данни за връчени документи, данни за изплатени/възстановени обезщетения;
- **„Наследствена маса“** съдържа данни за подадени заявления за изплащане на наследствена маса (неполучени суми за обезщетения от починали лица), ТП, в което е прието, изплатена сума.
- **„Задължения“** съдържа данни за вида на задължението, № и дата на документ, с който същото е установено по основание и размер, ТП, което го е издало, актуален размер на общото задължение, както и данни за издадените разпореждания по искане за възстановяване по чл. 115 от КСО.
- **„Прогнозно обезщетение за бременност и раждане“** предоставя възможност за изчисляване на прогнозен дневен размер на парично обезщетение за бременност и раждане към посочена бъдеща дата.

Електронно социалноосигурително досие за осигурители

Данните в ЕСОД, достъпни за идентифицираните като представляващи осигурителите потребители, са ограничени до лицата, имащи/ли трудови и приравнени на тях правоотношения с идентифицирания осигурител и са структурирани в следните раздели:

- **„Основни данни“** съдържа наименование и правна форма на осигурителя, ЕИК/БУЛСТАТ, адрес за кореспонденция, електронен адрес и телефон за контакт;
- **„Социално осигуряване за периоди след 2004 г.“** съдържа информация от Регистъра на осигурените лица за всички лица при този осигурител;
- **„Болнични листове“** съдържа информация от Електронния регистър на болничните листове и решенията по обжалването им за конкретно лице и конкретен болничен лист, представен при осигурителя;
- **„Трудови злополуки“** съдържа данни за регистрирани трудови злополуки от този осигурител;
- **„Представени документи в ИСЕОДД“** съдържа данни за представени документи в НОИ за изплащане на обезщетения при болест, трудоустрояване и майчинство от този осигурител;
- **„Уведомителни писма“** съдържа данни за уведомителни писма, издадени във връзка с представени документи за изплащане на обезщетения при болест, трудоустрояване и майчинство;
- **„Изплатени обезщетения“** съдържа данни за изплатени обезщетения по вид, ТП, което ги е изплатило, дневен размер, изчислена сума, дата на ведомост, статус на плащане;
- **„Ревизионни документи“** съдържа данни за издадени заповеди за проверки/ревизии, констативни протоколи, ревизионни актове за начет, ревизионни записки, задължителни предписания, актове за административни нарушения на осигурителя, споразумения, наказателни постановления за наложена имуществена санкция, разпореждания за събиране на суми по ревизионни актове, решения за разсрочване, разпореждания по искане за възстановяване по чл. 115 от КСО;
- **„Изчисляване на периоди“** предоставя възможност за изчисляване продължителността на периоди с право на обезщетение за временна неработоспособност, бременност и раждане по болнични листове и заявления-декларации;
- **„Декларирани и внесени осигурителни вноски за ДОО“** – предоставя информация за декларираните и внесените от осигурителя суми за осигурителни вноски и разликата между тях помесечно (по фонд и параграф).

***

Единният портал за електронни услуги на НОИ предоставя на потребителя възможност за търсене в съдържанието на данните в осигурителните досиета. Част от филтрите за търсене на данни са задължителни, а други са опционални и дават възможност за филтриране на информацията по въведени критерии. При избор на линк за преглед на документ, ЕПЕУ визуализира документа с възможност за преглед и изтегляне на файла. Определени полета предлагат линкове към допълнителна или по-детайлна информация.

За осигуряване на плавен преход и обслужване нуждите на потребителите временно е запазено цялото съдържание на настоящата рубрика „Е-услуги и справки“ – достъп до справочни услуги и онлайн административни услуги.

Материалът е подготвен от екип на НОИ:

Лиляна Самоковска - държавен експерт по осигуряването от дирекция „Пенсии“

Катя Кирилова - държавен експерт по осигуряването от дирекция „Осигуряване и краткосрочни плащания“

Юлия Борисова – главен експерт по осигуряването от дирекция „Осигуряване и краткосрочни плащания“

Пенсионни плащания

**Новите пенсионери през 2023 г. –
повече отпуснати лични пенсии
за осигурителен стаж
и възраст
с непълен стаж
и за инвалидност
поради
общо заболяване,
намаляват
отпуснатите
наследствени пенсии**

През 2023 г. общият брой на пенсиониралите се лица с пенсии от държавното обществено осигуряване е 100 213, с 2 623 (2,7%) повече спрямо 2022 г.* Лични пенсии са получили 87 369 пенсионери, с 5 938 (7,3%) повече спрямо предходната година, а наследствени пенсии са получили 12 844 лица, с 3 315 (20,5%) по-малко спрямо 2022 г.

Брой пенсионирали се лица през 2023 г. с лични пенсии

1. Разпределение на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии през 2023 г. по вида на отпуснатата им пенсия.

Лични пенсии за **осигурителен стаж и възраст** са отпуснати на **51 599** лица или на 59,1% от всички пенсионирали се с лични пенсии (през 2022 г. този процент е бил 64,9%). Спрямо 2022 г. има намаление в броя на новоотпуснатите пенсии за осигурителен стаж и възраст с 1 285 (2,4%).

Пенсионерите с пенсии, отпуснати при условията на **чл.68, ал. 1-2 от КСО** през 2023 г., са **24 610** или 47,7% от пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст (през 2022 г. техният дял е бил 50,2%). Броят им през тази година е с 1 914 (7,2%) по-нисък от броя на отпуснатите през 2022 г.

Броят на пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, отпуснати при непълен осигурителен стаж (**чл.68, ал.3**) през 2023 г. е **13 247**, с 10,0% по-висок от 2022 г., а средният осигурителен стаж на тези пенсионери е 21,6 години. Делът на пенсионерите с непълен стаж от общия брой на лицата с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст се увеличава от 22,8% през 2022 г. на 25,7%. Една от причините за това увеличение е разширяването на понятието „действителен стаж“, съгласно допълнението в нормата на § 1, ал. 1, т. 12 от Допълнителните разпоредби на КСО, прието със ЗИД на КСО (обн. ДВ, бр. 8/25.01.2023 г., в сила от 29 януари 2023 г.), според която за „действителен стаж“ се признава и периодът на наборна или мирновременна алтернативна служба, както и периодите по чл. 7 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица.

* Данните се отнасят за пенсиите, за които са издадени разпореджения за отпускане в разглеждания период, без значение на началната дата на отпускане на пенсията. Поради тази причина, броят на новоотпуснатите пенсии за периода е различен от броя на пенсиите, отпуснати с начална дата от същия период.

Понятието „действителен стаж“ е от значение за отпускането на пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 3 от КСО, както и на пенсии за инвалидност поради общо заболяване, с оглед изискванията на чл. 74 от КСО. И двете разпоредби обвързват придобиването на право на пенсия с наличието на действителен стаж с определена минимална продължителност. Поради това, разширяването на периодите, които се зачитат за действителен стаж, води до увеличение в броя на правоимащите лица, които изпълняват изискването за наличие на действителен стаж, равен или с по-висока от минималната продължителност.

През 2023 г. броят на новите пенсионери с пенсии, отпускнати при условията на **чл.68а от КСО** (пенсии за осигурителен стаж и възраст в намален размер, отпускнати до една година преди достигане на възрастта по чл. 68, ал. 1) е **6 837**, с недостигащи средно 10,9 месеца до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО. Техният дял е 13,3 на сто от пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст (13,7% през 2022 г). Има намаление в броя им през 2023 г. спрямо 2022 г. с 395 (5,5 на сто).

Броят на пенсионерите с пенсии, отпускнати при условията на **чл. 69 от КСО**, е **1 178** или 2,3% от всички новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст. Този брой е с 342 (40,9%) по-висок в сравнение с броя на отпускнатите през 2022 г. пенсии от същия вид (836).

На 13 лица са отпускнати пенсии като балерини, балетисти и танцьори с осигурителен стаж в културни организации (чл. 69а от КСО).

Новоотпуснатите пенсии за ранно пенсиониране на лицата, работили при условията на първа и втора категория труд (**чл. 69б от КСО**), са **5 714**, като броят им е намалал с 523 (8,4%) спрямо предходната година. Техният дял е 11,1% от всички пенсионери с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст при 11,8% година по-рано.

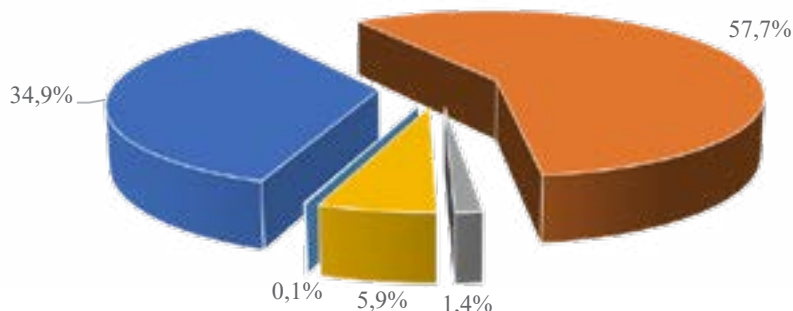
През 2023 година **30 520** лица са получили лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване. Техният относителен дял в съвкупността на всички новоотпуснати лични пенсии е 34,9%, като се наблюдава нарастване по отношение на този показател спрямо предходната година, когато делът им е бил 29,7%. Увеличение се наблюдава и на абсолютния им брой, който е нараснал с 6 371 (26,4%). Това се дължи основно на промяната в Методиката за определяне на трайно намалената работоспособност, приета с ПМС № 13 от 26 януари 2023 г. за изменение и допълнение на Наредбата за медицинската експертиза (обн. ДВ, бр. 10 от 31.01.2023 г.). Съгласно промяната в Методиката общият процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане се определя, като към най-високия процент на най-тежкото увреждане се прибавят 20% от сбора на процентите на всички съпътстващи увреждания. Това обстоятелство допринася за увеличаването на броя на новоотпуснатите пенсии за инвалидност, което от своя страна доведе до увеличение на общия брой на пенсионерите, както и на разходите за пенсии от държавното обществено осигуряване.

Пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест са 67, което е с 9 (11,8%) по-малко в сравнение с 2022 г.

През 2023 г. лични пенсии от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, които са за сметка на държавния бюджет, са отпускнати на 5 183 лица, което е с 861 (19,9%) повече в сравнение с година по-рано. Новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност са 4 072. Те заемат най-голям дял (78,6%) от новоотпуснатите от този фонд лични пенсии. Спрямо 2022 г. броят им се е увеличил със 791 или 24,1%.

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ са отпускнати още: 4 пенсии за военна инвалидност, 5 персонални пенсии по чл. 92 от КСО и 1 102 социални пенсии за старост.

- Пенсии за инвалидност поради общо заболяване
- Пенсии за осигурителен стаж и възраст чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл.69б от КСО
- Пенсии за осигурителен стаж и възраст чл. 69 от КСО
- Пенсии, несвързани с трудова дейност
- Пенсии за трудова злополука и професионална болест

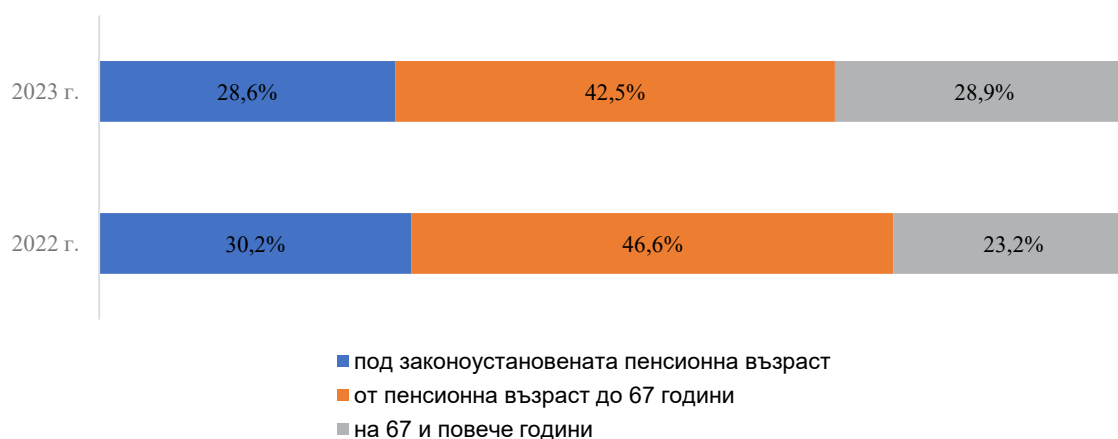
Фигура 1: Структура на новоотпуснатите лични пенсии по видове

2. Разпределение на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии през 2023 г. по възраст и осигурителен стаж

а) разпределение по възраст

Средната възраст на пенсионираните се през 2023 г. с лична пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, чл.68а, чл.69а и чл.69б от КСО е 64,08 години, като през 2022 г. тя е била 63,76 години. Работилите при условията на I и II категория труд са се пенсионирали средно съответно на 60,5 години и 63,5 години, а работилите при условията на III категория труд – на 64,3 години. Отчетено е слабо повишение във възрастта на пенсионираните се по чл. 68, чл.68а, чл.69а и чл.69б от КСО лица, което се дължи на нарастването на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО с 2 месеца за жените и с 1 месец за мъжете.

На Фигура 2 е показано структурното разпределение на пенсионерите с отпуснати през последните две години пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, чл.68а, чл.69а и чл.69б от КСО, като възрастите са разделени на следните групи: под възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, от възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО до 67 години и на възраст 67 и повече години.

Фигура 2: Структурно разпределение на пенсионерите с отпуснати пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, чл.68а, чл.69а и чл.69б от КСО, през 2022 г. и 2023 г.

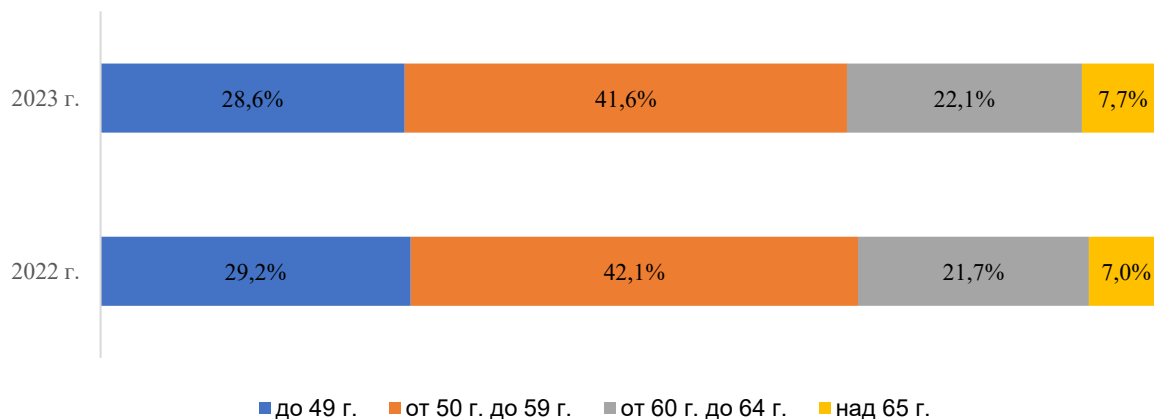
Под законоустановената пенсионна възраст (62 години за жените и 64 години и 6 месеца за мъжете) са се пенсионирали 28,6% от новите пенсионери. Причината за това е възможността за ранно пенсиониране по чл. 69б на КСО на работещите при тежки условия на труд, както и възможността за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст с намален размер до 12 месеца преди навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО. За сравнение, през 2022 г. 30,2% от новите пенсионери са били под законоустановената пенсионна възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО.

Нараства относителният дял на лицата, които се пенсионирали на 67 и повече години, в повечето случаи поради недостигащ стаж. Ако през 2022 г. те са били около 23% от общия брой на новоотпуснатите пенсии за осигурителен стаж и възраст, то през 2023 г. относителният дял на лицата, които са се пенсионирали на възраст 67 и повече години, се е увеличил с 5,6 процентни пункта до 28,8% от общия брой. Това е тенденция, която се наблюдава през последните няколко години.

Лицата, работили в сектор „Отбрана и сигурност“ и пенсионирали се през 2023 г., са на средна възраст 54,6 години.

Средната възраст на новите пенсионери с лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване е 53,9 години, като за мъжете тя е 54,7 години, а за жените 53,1 години.

На Фигура 3 е показан относителният дял на пенсионерите с отпуснати лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване по възрастови групи за двете наблюдавани години.

Фигура 3: Структурно разпределение на пенсионираните през 2022 г. и 2023 г. с лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване

Както през 2022 г., така и през 2023 г., с най-висок относителен дял е възрастовата група от 50 до 59 години - 41,6%. Увеличава се дялът на новоотпуснатите пенсии в групата от 60 до 64 години. Докато през 2022 г. той е бил 21,7%, година по-късно вече е 22,1%. Нараства и дялът на новоотпуснатите пенсии в най-високата възрастова група – през 2022 г. той е 7,0%, а през 2023 г. вече е 7,6%. Сред причините са както по-високата заболяемост на населението в по-високите възрастови групи, така и по-трудното изпълняване на условията за пенсиониране по чл. 68, ал.1 и ал.2 от КСО.

б) разпределение на пенсионерите по осигурителен стаж

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, на пенсионираните с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, чл.68а, чл.69а и чл.69б от КСО през 2023 г. е 34,6 години, при 35,5 години за 2022 г. В действителния трудов стаж има намаление от 33,8 години на 32,9 години.

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, на пенсионираните през 2023 г. с лични пенсии по чл. 69 от КСО е 50,5 години (32,5 години действителен), докато през 2022 г. е бил 49,2 години превърнат и 32,1 години действителен.

Средният осигурителен стаж на пенсионираните се през 2023 г. с лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване е 16,5 години, докато през 2022 г. е бил 16,3.

За лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90% той е 17,1 години, а за тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90% - 16,8 години. За лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70% годините са 16,4.

Пенсионирали се лица през 2023 г. с наследствени пенсии

Броят на новоотпуснатите наследствени пенсии през 2023 г. е 12 844 (с 3 315 или 20,5% по-малко спрямо 2022 г.). От тях 10 402 лица (81,0% от общия брой) са с наследствена пенсия за инвалидност поради общо заболяване, което е с 2 401 (18,8%) по-малко в сравнение с предходната година. Новите пенсионери с наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, чл.68а, чл.69а и чл.69б от КСО са 1 993 (15,5% от общия брой). При тях намалението е с 827 или 29,3%. 373 са наследствените пенсии за осигурителен стаж и възраст чл. 69 от КСО, което е намаление с 14,4%. Отпуснатите през 2023 г. наследствени пенсии за трудова злополука или професионална болест са 0,5% от общия брой, а тези изплащани от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, са 0,1% от общия брой.

Както през 2022 г. така и през 2023 г. най-голям относителен дял в новоотпуснатите наследствени пенсии (37,5%) имат лицата на възраст между 55 и 59 години.

Фигура 4: Относителен дял на новоотпуснатите наследствени пенсии според вида им

Материалът е подготвен от експертен екип на дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“

Европейски регламенти

Обезщетения за безработица след работа в чужбина – правила и изключения

За да бъде отпуснато парично обезщетение за безработица в Република България, заявителите трябва да отговарят на условията на чл. 54а от Кодекса за социално осигуряване:

- да имат най-малко 12 месеца осигурителен стаж през последните 18 месеца преди прекратяване на осигуряването;
- да имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта;
- да не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в България, или пенсия за старост в друга държава или да не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер или професионална пенсия;
- да не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по българското законодателство или законодателството на друга държава.

Правото на парично обезщетение за безработица в България се преценява въз основа на заявление по образец, приложение № 1 към Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (НОИПОБ), подадено от безработното лице до избрано от него териториално поделение на Националния осигурителен институт (НОИ). Заявлението може да бъде подадено по електронен път с квалифициран електронен подпис (КЕП) или персонален идентификационен код (ПИК), издаден от НОИ, чрез електронна административна услуга „Подаване на заявление за отпускане на парично обезщетение за безработица (ПОБ) на основание чл. 54а от КСО“; по електронен път с квалифициран електронен подпис (КЕП) или персонален идентификационен код (ПИК), издаден от Националния осигурителен институт, чрез Системата за сигурно електронно връчване (ССЕВ) на Министерство на електронното управление като съобщение до профила в ССЕВ на избрано от безработното лице териториално поделение на НОИ или на хартиен носител в дирекция „Бюро по труда“ по постоянен или настоящ адрес.

Когато лицата са работили в чужбина, освен разпоредбите на националното ни законодателство, приложение намират и правилата на **Регламент (ЕО) № 883/2004** и **Регламент (ЕО) № 987/2009** и **международните договори в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност**, по които България е страна и в които се съдържат разпоредби, регламентиращи администрирането на паричните обезщетения за безработица.

I. Когато лицето е работило в друга държава-членка на ЕС, ЕИП или Швейцария, **компетентна държава да отпусне парично обезщетение за безработица по правило е държавата, в която съответното лице е било наето преди да остане безработно**. В този случай безработният може да ползва осигурителния си стаж, придобит по законодателството на други държави-членки на ЕС, ЕИП или Швейцария за да придобие право на обезщетение в държавата по последна заетост, ако осигурителните му периоди в тази държава не са достатъчни.

При използването на правилата за сумиране, приложими към обезщетенията за безработица, обаче съществува едно важно ограничение. Прилагането на разпоредбите за сумиране зависи от условието лицето да има завършени осигурителни периоди или периоди на заетост, съгласно разпоредбите на законодателството, по което се претендира за обезщетение.

На електронната страница на Националния осигурителен институт в раздел [Обезщетения по европейски регламенти и международни договори](#), може да бъде намерена информация, свързана с реда и начина на преценка на паричните обезщетения за безработица, вкл. и за това коя е компетентната държава да отпусне парично обезщетение за безработица на напълно безработните лица при работа в друга държава членка.

От правилото, че компетентна държава да отпусне парично обезщетение за безработица по правило е държавата, в която съответното лице е било наето преди да остане безработно, има едно важно изключение, съгласно което напълно безработно лице, което по време на последната си дейност в държава членка, различна от компетентната държава членка и което продължава да пребивава в тази държава членка или се върне в тази държава членка, се поставя на разположение на службите по заетостта в държавата членка по пребиваване, **като получава обезщетения в съответствие със законодателството на държавата членка по пребиваване**. Важно условие за получаване на обезщетение по това законодателство е безработното лице да е на разположение на службите по заетостта на държавата членка, от която иска да получава обезщетение за безработица, въпреки че то може като допълнителна мярка, да се постави на разположение на службите по заетостта в държавата членка, в която то последно е осъществявало дейност като заето или като самостоятелно заето лице.

Определянето на вида на безработното лице (напълно безработно или частично безработно) зависи от това дали между работника и работодателя съществува или се поддържа определена връзка от трудово-правно договорно естество, а не от продължителността на евентуални временни преустановявания на дейността на работника.

- ако дадено лице продължава да бъде наето от предприятие в държава членка, различна от тази, на чиято територия пребивава, но дейността му е преустановена, макар че то може да се завърне на тази позиция по всяко време, лицето се разглежда като частично безработно.

- ако при отсъствието на каквото и да е трудово-правно договорно отношение дадено лице вече не поддържа никаква връзка с държавата-членка на заетост (напр. понеже трудово-правното договорно отношение вече е прекратено или срокът му е изтекъл), то се разглежда като напълно безработно.

Пребиваването се определя въз основа на центъра на интересите на лицето, като в зависимост от случая могат да се вземат предвид продължителността и непрекъснатото пребиваване на територията на съответните държави членки; положението на лицето, включително естеството и специфичните характеристики на упражняваната дейност, по-специално мястото, където обичайно се упражнява тази дейност, постоянният характер на дейността и продължителността на всеки договор за заетост; семейното положение и роднинските връзки на лицето; упражняването на неплатена

дейност; когато става въпрос за студенти, източникът на техните доходи; жилищното положение на лицето, по-специално доколко е постоянен характера му; държавата членка, в която се приема, че лицето пребивава за целите на данъчното облагане. Следва да се има предвид, че изброяването на посочените критерии не е изчерпателно. При определяне на пребиваването може да се отчитат и други обстоятелства. Освен това, нито един от критериите не е решаващ, тъй като разпределението на тежестта им зависи от конкретните обстоятелства при всеки отделен случай.

Изследването на пребиваването се извършва от компетентното териториално поделение на Националния осигурителен институт, където е подадено заявлението за преценка правото на парично обезщетение за безработица, въз основа на предоставената от лицето информация в т.нар. Декларация относно определяне на пребиваване във връзка с прилагане на член 65 (2) от Регламент (ЕО) № 883/2004.

С цел постигане на по-всеобхватен и обоснован извод коя е държавата по пребиваване на лицето по време на последната му заетост, в контекста на конкретния случай се търси и информация и от други официални източници (МВР, НАП, НЗОК, МОН и др.), с цел проверка и потвърждаване на декларираните от лицето данни или набавяне на допълнителна информация. В случаите, когато НОИ не може да определи въз основа на декларираните от лицето данни къде е пребивавало то по време на последната си заетост, се отправя искане и до съответната компетентна институция на държавата по последна заетост за допълнителна проверка и предоставяне на данни, свързани с пребиваването на лицето.

При определяне на пребиваването следва да се има предвид, че съгласно практиката на Съда на ЕС, след изтичане на 5 години, през които дадено лице работи/пребивава в държава членка, за него възниква правото на постоянно пребиваване в тази държава и същата се явява държава по пребиваване по време на последната заетост.

II. Когато лицето е работило в държава, с която България има сключен и действащ международен договор в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност, и в който се съдържат разпоредби, регламентиращи администрирането на паричните обезщетения за безработица, **компетентна държава да отпусне парично обезщетение за безработица е държавата, в която съответното лице е било наето преди да остане безработно.**

За разлика от правилата на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност, от това правило няма изключения.

В този случай безработният може да ползва осигурителния си стаж, натрупан в държавите, с които има международен договор, за да придобие право на обезщетение в държавата по последна заетост, ако осигурителните му периоди в тази държава не са достатъчни. Такива са разпоредбите на договорите, приложими за Албания, Босна и Херцеговина, Украйна, Северна Македония, Молдова, Сърбия и Черна гора.

В случай че лицето е работило в държава, с която България няма действащ международен договор в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност, в който са регламентирани правила за сумиране на стаж за обезщетения за безработица, то не може да използва осигурителните си периоди в тази държава за придобиване на право на обезщетение за безработица в България.

III. По отношение на изчисляване на размера на паричното обезщетение за безработица следва да се има предвид следното:

Съгласно разпоредбите на Кодекса за социално осигуряване, дневното парично обезщетение за безработица е в размер 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването и не може да бъде по-малко от минималния и по-голямо от максималния дневен размер на обезщетението за безработица. Минималният дневен размер на обезщетението за безработица за 2024 г. е 18,00 лв. Максималният дневен размер на обезщетението за безработица за 2024 г. е 107,14 лв.

Ако в периода, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж, без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание международен договор, по който Република България е страна, се взема предвид среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период.

Изключение от тези правила е предвидено в разпоредбите на Регламент (ЕО) № 883/2004 и Регламент (ЕО) № 987/2009, съгласно които институцията по пребиваване следва да вземе предвид трудовото възнаграждение или професионалния доход, получавани от заинтересованото лице в държавата членка, чието законодателство се е прилагало спрямо него при последната му работа като заето или самостоятелно заето лице, ако по време на тази заетост заинтересованото лице е пребивавало в друга държава членка, различна от държавата по последна заетост.

Размерът и срокът за изплащане на паричното обезщетение за безработица зависи и от посочената от съответната държава причина за прекратяване на последната заетост. Ако причината за прекратяване на трудовия договор е например „прекратяване по взаимно съгласие“ или „дисциплинарно уволнение“, лицето ще получи минималния размер на паричното обезщетение за срок от 4 месеца.

Ако по време на получаване на паричното обезщетение лицето започне да упражнява трудова дейност – основание за задължително осигуряване по КСО или трудова дейност по законодателството на друга държава, която бъде преустановена след по-малко от 12 месеца, изплащането на паричното обезщетение се възстановява за оставащия към датата на прекратяване период, ако регистрацията на лицето в Агенцията по заетостта е направена в срок от 7 работни дни от прекратяване на трудовата дейност. Ако регистрацията е направена след този срок по неуважителни причини, изплащането на паричното обезщетение се възстановява от датата на новата регистрация за оставащия към датата на прекратяването период, намален със закъснението.

Безработните лица, придобили право на обезщетение преди изтичане на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение, получават минималния дневен размер на обезщетението за безработица съгласно Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за срок от 4 месеца.

Паричните обезщетения за безработица се изплащат на лицата по декларирана от тях лична платежна сметка. Обезщетенията се превеждат на всеки доставчик на платежни услуги, лицензиран от Българската народна банка, или клон на доставчик на платежни услуги, осъществяващ дейност на територията на Република България на 15-то число на месеца, следващ този, за който се отнасят.

IV. По отношение на продължителността на изплащане на паричното обезщетение за безработица следва да се има предвид следното:

Съгласно разпоредбите на Кодекса за социално осигуряване, паричните обезщетения за безработица се изплащат ежемесечно през месеца, следващ този, за който се дължат, за период определен според продължителността на осигурителния стаж, по време на който лицата са били осигурени за безработица, за времето след 31 декември 2001 г.

При определяне продължителността на осигурителния стаж може да се вземат предвид и осигурителните периоди за безработица, придобити по законодателството на друга държава членка на ЕС, ЕИП, Швейцария или държава, с която България прилага разпоредби

на действащ международен договор в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност.

V. Статистически данни за 2023 г.:

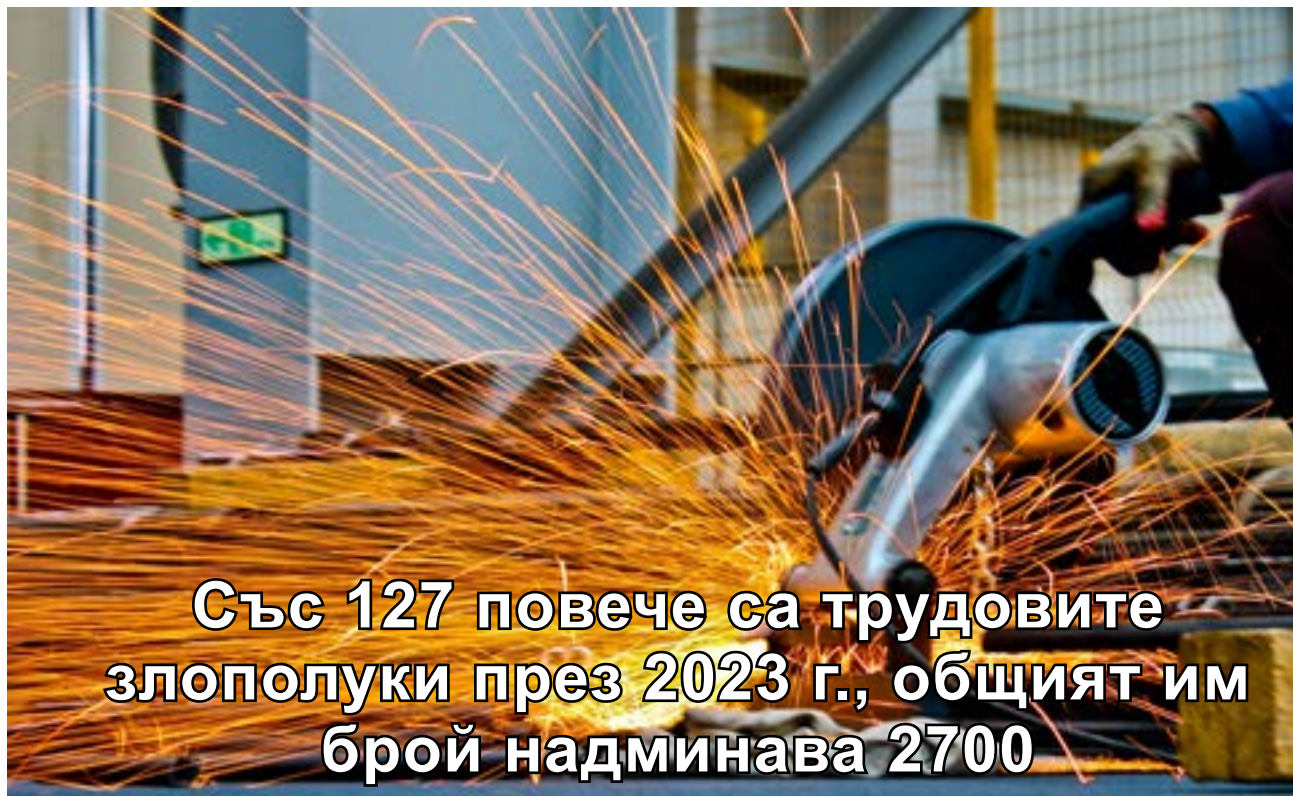
Статистически данни за броя безработни лица и средните размери на паричните обезщетения за безработица по българското законодателство и европейските регламенти, разпределени по териториални поделения на НОИ през 2023 г., могат да бъдат намерени на електронната страница на НОИ в раздел „Безработица-Статистика“ - [„Регистрирани безработни лица с право на обезщетение през 2023 г.“](#).

Средномесечният брой безработни лица и средните размери на паричните обезщетения за безработица по европейски регламенти, разпределени по ТП на НОИ и пол, през 2023 г., са разпределени както следва:

№	ТП на НОИ	ОБЩО		в т. ч.			
		Брой	Средно парично обезщетение	мъже		жени	
				Брой	Средно парично обезщетение	Брой	Средно парично обезщетение
1	Благоевград	1 875	1 742.78 лв.	727	1 752.24 лв.	1 148	1 736.79 лв.
2	Бургас	199	1 579.91 лв.	110	1 567.98 лв.	89	1 594.65 лв.
3	Варна	160	1 581.54 лв.	97	1 589.40 лв.	63	1 569.43 лв.
4	Велико Търново	82	1 596.06 лв.	51	1 597.55 лв.	31	1 593.61 лв.
5	Видин	12	1 388.29 лв.	6	1 491.07 лв.	6	1 285.51 лв.
6	Враца	32	1 450.59 лв.	19	1 500.66 лв.	13	1 377.42 лв.
7	Габрово	38	1 430.51 лв.	27	1 452.12 лв.	11	1 377.47 лв.
8	Кърджали	274	1 681.24 лв.	128	1 669.76 лв.	146	1 691.30 лв.
9	Кюстендил	36	1 526.73 лв.	22	1 504.07 лв.	14	1 562.33 лв.
10	Ловеч	69	1 628.98 лв.	34	1 617.86 лв.	35	1 639.79 лв.
11	Монтана	30	1 541.76 лв.	18	1 599.41 лв.	12	1 455.28 лв.
12	Пазарджик	233	1 668.82 лв.	119	1 684.86 лв.	114	1 652.08 лв.
13	Перник	21	1 315.63 лв.	15	1 286.74 лв.	6	1 387.86 лв.
14	Плевен	72	1 482.22 лв.	44	1 513.83 лв.	28	1 432.55 лв.
15	Пловдив	166	1 577.47 лв.	95	1 572.20 лв.	71	1 584.51 лв.
16	Разград	93	1 656.92 лв.	56	1 614.40 лв.	37	1 721.29 лв.
17	Русе	47	1 413.06 лв.	30	1 396.45 лв.	17	1 442.36 лв.
18	Силистра	38	1 632.82 лв.	21	1 638.17 лв.	17	1 626.21 лв.
19	Сливен	92	1 711.03 лв.	48	1 675.97 лв.	44	1 749.27 лв.
20	Смолян	152	1 588.27 лв.	84	1 589.40 лв.	68	1 586.88 лв.
21	София-град	111	1 560.02 лв.	66	1 595.51 лв.	45	1 507.97 лв.
22	София	38	1 479.13 лв.	22	1 535.76 лв.	16	1 401.27 лв.
23	Стара Загора	101	1 511.44 лв.	61	1 479.65 лв.	40	1 559.91 лв.
24	Добрич	81	1 467.63 лв.	52	1 498.43 лв.	29	1 412.39 лв.
25	Търговище	344	1 742.25 лв.	150	1 731.80 лв.	194	1 750.32 лв.
26	Хасково	87	1 637.28 лв.	46	1 634.64 лв.	41	1 640.23 лв.
27	Шумен	157	1 672.25 лв.	69	1 684.54 лв.	88	1 662.61 лв.
28	Ямбол	23	1 469.56 лв.	13	1 472.10 лв.	10	1 466.26 лв.
Общо за страната:		4 663	1 664.85 лв.	2 230	1 651.71 лв.	2 433	1 676.90 лв.

*Материалът е подготвен от Георги Желев, началник на отдел „Краткосрочни обезщетения по договори“

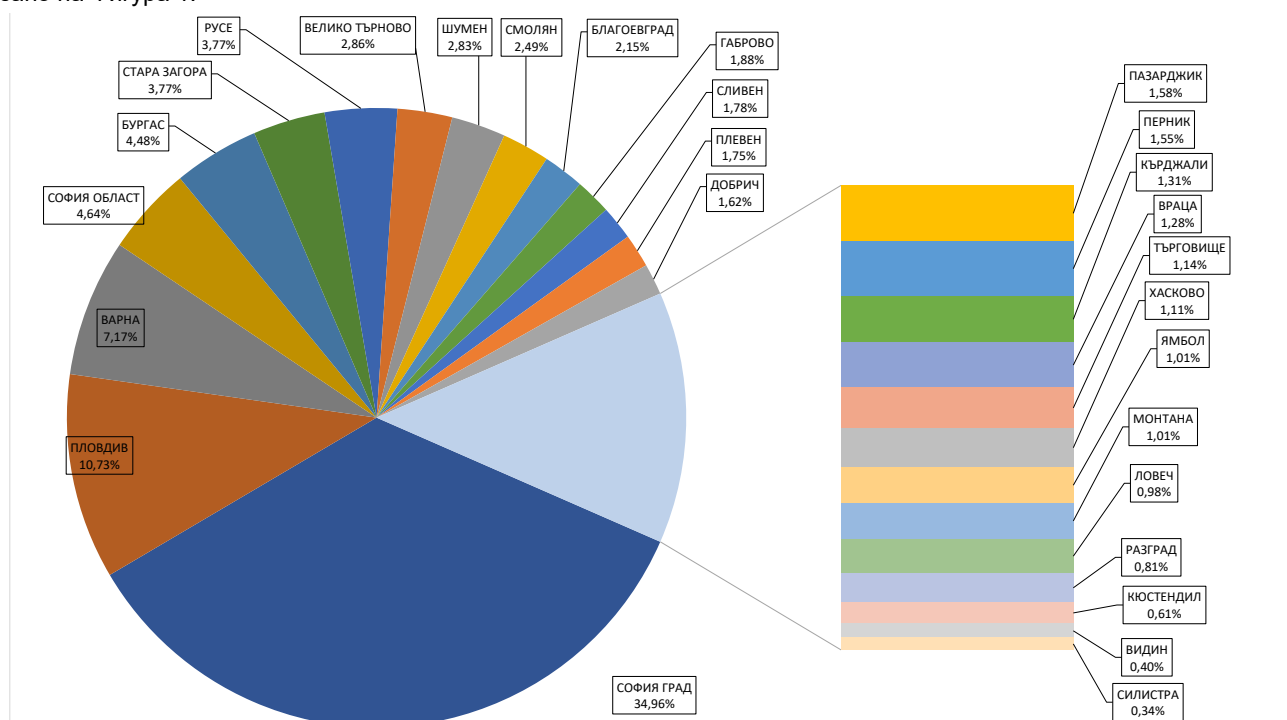
Инциденти

Със 127 повече са трудовите злополуки през 2023 г., общият им брой надминава 2700

През 2023 г. в Националния осигурителен институт (НОИ) са декларирани 2972 трудови инциденти. От тях за трудови злополуки са приети 2709, като 2287 са станали на работното място, а 422 - при отиване или връщане от работа. Смъртните злополуки са 87, от които 6 са с жени. Загубените календарни дни от трудови злополуки са общо 168 597.

Разпределението на подадените декларации за трудови злополуки по териториални поделения на НОИ е показано на Фигура 1.

Фигура 1

Разпределението на трудовите злополуки по икономически сектори на Класификацията на икономическите дейности (КИД-2008) показва, че секторите с най-голям брой трудови злополуки, станали на работното място или при изпълнение на служебни ангажименти, са: „Преработваща промишленост“ (629), Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ (353), „Транспорт, складиране и пощи“ (301), „Строителство“ (201), „Държавно управление“ (121), „Хуманно здравеопазване и социална работа“ (107), „Образование“ (90) и „Добивна промишленост“ (87). Тези, в които са допуснати най-малко трудови злополуки, са: „Професионални дейности и научни изследвания“ (19), „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ (17) и „Други дейности“ (9).

Разпределението на трудовите злополуки по сектори (в проценти) е показано на Фигура 2.

Фигура 2

В икономическите сектори са регистрирани общо 87 смъртни трудови злополуки. На работното място и при изпълнение на служебни ангажименти са регистрирани 71 случая, а при отиване или връщане от работа - 16. Най-много са инцидентите с фатален край в „Строителство“ (22), „Транспорт, складиране и пощи“ (17), „Преработваща промишленост“ (13), Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ (9).

Трудови злополуки са регистрирани в 82 от общо 88 икономически раздели. Разпределението им по икономически раздели е показано на Фиг. 3. Включени са само тези, в които са регистрирани повече от петдесет злополуки, станали на работното място.

Сравнителният анализ на годишните оперативни данни за 2023 г. с тези за предходната година показва увеличение в броя на подадените декларации за трудови злополуки с 169 и на общия брой приети трудови злополуки с 127. Злополуките, станали на работното място са се увеличили с 146, а при отиване или връщане от работа са намалели с 19. Смъртните трудови злополуки са се увеличили с 3. Намаление на злополуките има в 35 икономически раздели, увеличение се наблюдава в 38, а 9 са без изменение.

Най-голямо е увеличението на трудовите злополуки, свързани с работния процес, в „Държавно управление“ (46), „Образование“ (22) и „Ресторантьорство“ (20).

Най-голямо е намалението на трудовите злополуки в сектор „Пощенски и куриерски дейности“ (с 24), „Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета“ (с 21) и „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение“ (с 11).

Загубените календарни дни от трудови злополуки през 2023 г. са с 5134 дни по-малко от тези през предходната година. Средната продължителност на временната неработоспособност по повод трудова злополука през 2023 г. е 62,2 календарни дни, което е с 5 календарни дни по-малко от тази през 2022 г.

[Оперативна информация за трудовите злополуки](#) се публикува на сайта на Националния осигурителен институт.

Фигура 3

Материалът е подготвен от:
Сокол Силянков, държавен експерт по осигуряването и
Зорница Димова, главен експерт по осигуряването
дирекция „Осигуряване и краткосрочни плащания“

Международна конференция по информационни и комуникационни технологии в социалното осигуряване

Иновациите и технологиите в социалните институции са безполезни, ако не служат на хората

През март т.г. в Бали, Индонезия, се състоя 17-та Международна конференция по информационни и комуникационни технологии в социалното осигуряване, организирана от Международната асоциация за социално осигуряване (MACO), с домакинството на Административния орган за социално осигуряване за здравния сектор в Индонезия. Събитието събра над 420 висши ръководни органи, директори и експерти от социалноосигурителни институции от целия свят.

Форумът беше открит от президента на MACO д-р Мохамед Азман, директора на Административния орган за социално и здравно осигуряване (BPJS Kesehatan) проф. д-р Али Гуфрон Мукти (домакин на конференцията), и генералният секретар на MACO Марсело Гаetano. Те подчертаха постоянно променящите се условия и необходимостта от непрекъснато развитие на комуникацията и технологиите, особено що се отнася до един от най-чувствителните сектори, а именно този на социалната сигурност. Пандемията и военните конфликти още повече засилиха нуждите от защита на населението, от развитие на здравните и социалните услуги дори и в най-отдалечените и слабо развитите точки на света. Затова и акцентите на тази конференция бяха цифровата трансформация, стратегиите и устойчивостта на цифровизацията, изкуственият интелект и обвързаността им със социалното осигуряване, ролята на институциите за социална сигурност в разработването на национални инфраструктури за данни, мобилните приложения, киберсигурността като ключов компонент на устойчивостта на цифровите операции.

На конференцията бяха показани постиженията на домакина BPJS в областта на здравното и социалното осигуряване, предизвикателствата да достигнат до над 200 милиона клиенти, при това в отдалечени и различно развити територии. Представена беше **Програмата за национално здравно осигуряване (Jaminan Kesehatan Nasional – JKN)**, една от националните стратегически програми, регулирани от индонезийското законодателство, и насочени към здравно осигуряване за всички индонезийски граждани. Програмата се управлява от Административния орган за социално и здравно осигуряване (BPJS Kesehatan). Броят на потребителите в JKN към 2023 г. е достигнал над 200 милиона. Основният проблем, пред който е била изправена тази програма, е големият брой клиенти, посещаващи физическите клонове на BPJS по чисто административни въпроси. Недоволството от дългото време на чакане и опашките от хора е довело до спад на индекса на удовлетвореност от услугите на BPJS.

Така в последните години BPJS Kesehatan е разработил Mobile JKN - услуга, базирана на информационни технологии, която може да бъде достъпна от гражданите по всяко време и навсякъде. Характеристиките на приложението **Mobile JKN** включват регистрация на нов потребител, актуализация на данните на потребителите, цифрова карта за участие, информационни канали и подаване на жалби. Клиентите могат сами да получават информация и административни услуги в реално време с помощта на Mobile JKN и вече не е необходимо да ходят до физически клонове. След внедряването на приложението, удовлетвореността на гражданите се е подобрила до над 80% през последните 2 години. Най-новата иновация през 2022 г. е лицевата идентификация, която позволява достъп до медицински услуги за хората, които имат нужда от хемодиализа, само чрез включване на камерата на мобилното устройство. Приложението на лицево разпознаване и пръстов отпечатък напоследък набира все по-голяма популярност в Индонезия. В основата на тази услуга стои интеграцията на съответната система с платформата на Министерството на вътрешните работи. Към момента с пилотни проекти лицево разпознаване се използва в различни сфери и услуги, като например в обществената транспортна мрежа на страната.

Програмата предложи пленарна сесия на тема „**Овластяване на социалната сигурност чрез изкуствен интелект**“, с водещ на сесията Мойнул Забер, представител на Оперативния отдел за електронно управление (UNU EGOV) на Университета на Обединените нации. Социалноосигурителните институции все повече използват инструменти за изкуствен интелект (ИИ) в различни отрасли през последните години. И докато в началото ядрото на ИИ-решенията са били сведени до прилагането на интелигентни чатботове, през последните няколко години може да се види значително по-разширено използване на ИИ-инструменти. Изкуственият интелект е подобрил капацитета на социалното осигуряване по отношение на доставката и достъпа до услуги, управлението и контрола, управление на риска и превенция от злоупотреби и измами, равенството и справедливостта. Доверието в ИИ не е само технологично предизвикателство, то е социално-технологично предизвикателство. Ето защо изводът е да направим ИИ-знанията достъпни за всички, да направим ИИ безопасен и използваем.

С особен интерес бяха проследени дискусиите „**Киберсигурност и извън нея - изграждане на цифрово устойчиви социалноосигурителни институции**“ и „**Изграждане на ефективно управление на информационната сигурност**“ с водещи модератори Свен Хютце от Белгия и Оскар Молина от Коста Рика. Според анализи от януари 2022 г. на водещата изследователска и консултантска компания Gartner, глобалната цена на киберпрестъпността е около 6 трилиона долара годишно. Тези загуби включват преки финансови загуби, разходи за саниране на програмни интерфейси и продукти, загубена продуктивност, увреждане на репутацията, регулаторни глоби. Ефективната и координирана борба с киберпрестъпността би довела до минимизирането на тези загуби и в крайна сметка до по-добра устойчивост на социалните системи и рационално управление на риска. Анализите на фактите показват и пътя за справяне с проблема, а именно: анализ и управление на риска, анализ на опасностите, анализ на експозицията, изчисляване и оценка на риска, контрол на риска. Необходими са инвестиции в модерна и сигурна технологична инфраструктура, която да поддържа цифрови операции (надграждане на хардуер, внедряване на защитени мрежи и приемане на базирани на облак решения с вградени мерки за сигурност). Следва също така да се прилагат стабилни мерки за киберсигурност и за защита срещу киберзаплахи. Това включва защитни стени, криптиране, системи за откриване на проникване, многофакторно удостоверяване, редовни одити на сигурността и навременни софтуерни актуализации. Важно е и осигуряване и спазване на защитата на данните, регулации и прилагане на мерки за защита на чувствителни данни. Това включва криптиране, контрол на достъпа, архивиране и възстановяване на данни, процедури и обучение на персонала относно най-добрите практики за обработка на данни.

Генералният секретар на MACO Марсело Гаetano обобщил, че макар и да има много и безспорни постижения, все още предстои да се извърви дълъг път. Иновациите в социалните организации трябва да следват развитието и технологичния прогрес, но не бива да се забравя основната функция: защита и осигуряване на достоен живот на хората. Комуникацията и грижата за всеки гражданин е необходимо да бъде по начина и на мястото, удобни и достъпни за самия него. Предстои още много работа по анализиране и дефиниране на всяка отделна група от клиенти. „Сами по себе си иновациите и технологиите биха били безполезни, ако не служат на човечеството.“ завършил Гаetano.

Материалът е подготвен от Йолита Влаевска-Кирова, директор на дирекция „Международно сътрудничество и проекти“